

**Здравко Гаджев: Брат ми напусна грешната земя, притеснен
за ценния си архив**

2017.05.23

Д-р Иван Гаджев (1937 – 2017)

След дълго боледуване, на 20 май почина моят брат, д-р Иван Гаджев, основател на Института по история на българската емиграция в Северна Америка, чийто огромен архив сега се съхранява в специално изградена от него сграда до родния ни дом в град Гоце Делчев.

С какъв ентузиазъм и надежда обикновените и отрудени белокози сънародници откликнаха на призива му да убеди нашите пенсионерски многобройни

организации, че единствено обединението би ги превърнало в сила, която ще принуди нашите политици да ухажват и обгрижат накрая и най-онеправданата, обезличена и обречена на мизерия част от народа ни! Но този призив се разминаваше с интересите на основните политически сили, които не можеха да си представят, че немощната пенсионерска десница би могла да тропне по масата на преговори и със самочувствие да разруши закостенялото статукво.

Смъртта, за жалост, трайно присъства в нашето ежедневие и обикновено докосва осезателно само най-близкото обкръжение на починалия. Старите мъдrecи са смятали, че той остава край нас, докато спомена за него избледнее. Затова ще си позволя да припомня кой беше д-р Иван Гаджев.

Още от тинейджърските си години той трудно приемаше убийството на баща ни без съд и присъда, незнайния му гроб, клеймото „врагове на народната власт“, с което беше жигосано семейството ни, отчуждаването на бащиния ни дом, нищожния шанс да продължи образованието си. Дори писмено го бяха посъветвали „да се насочи към физическия труд“.

Иван не се страхуваше да задава неудобни въпроси и да настоява за смислени онговори. А това още повече утежняваше и без това символичния му граждански статут. Когато усети, че играта загрубява и основният проблем е вече чисто физическото му оцеляване, той успя да прекоси „девствената“ застава край Годешово – едно от 12-те села, които съставяха района на ветеринарната му служба.

В САЩ д-р Гаджев е посрещнат сърдечно от съратници и съидейници на народния учител Илия Гаджев. Попада сред кохорта на изчезнал вече тип патриоти и революционери, за които понятията чест, вярност на революционната клетва и Отечеството, макар и в емиграция, са били свещени.

Заемайки за известен период отговорната длъжност „Главен секретар“ на МПО – естествен наследник на страховитата някога ВМРО и най-авторитетното емигрантско сдружение на преселниците от България и Стария край, той е бил смутен от непреклонността на Вожда от Рим да постави под личен контрол не само и най-делнични организационни изяви, но дори емигрантския духовен живот, осъществяван в храмове, изградени с години чрез скромни лепти от старите емигранти, както и финансовите приходи.

Изчезва българското знаме от внушителните някога организационни митинги и тържества, скъсва се връзката със Светия синод и идва разколът. Черкви опустяват, членове на една и съща фамилия си обръщат гръб и се черкуват в различни енории.

В тази сложна обстановка брат ми си поставя за основно свое житейско задължение да спасява и съхрани за българската история всякакъв род преписки, дневници, фотодокументи, дори и църковната утвар, съпътствала духовния живот на първите ни емигранти. Куриозно е, че и наследници на негови опоненти, дори на врагове, са му поверявали семейни архиви, за които е било препоръчвано от най-високо място да се унищожават. Чувствали се

задължени да спомогнат да бъде изяснена по най-правдив начин по-късната линия на ВМРО и работата на контролираната от Европа МПО.

Ако там, Горе, има Върховен съдник, отсяващ прецизно добрите и лошите дела на покойниците, надявам се, че той би проявил към брат ми известна снизходителност поне заради гостоприемството, с което той достойно обгрижи загърбения, изолиран от нашите демократи дисидент-мъченик Илия Минев. Едва далеч от родината за първи път той получи обществена почит и уважение, които безспорно заслужаваше. Зрението на съпругата му бе спасено в Детройтска клиника, след което семейството направи редица посещения на български колонии, гостувания на известни политически емигранти, срещна се с конгресмена Бил Пакстън, посети и Белия дом, Пентагона, Конгреса, българската редакция на „Гласът на Америка“. Разказът му за прекараните в карцери 1890 дни и още 480 в гладни стачки разтърсва дълбоко възпитаничките на една девическа гимназия. А на гостувания по същото време в САЩ Румен Воденичаров, изместил с хитрост Минев от председателския пост на основаното от самия него Независимото дружество за защита правата на човека, никой не обърна внимание.

Д-р Иван Гаджев напусна с известно притеснение грешната ни земя, защото така и не разбра как ще оцелява събрания от него ценен архив*. Но делото му не остана незабелязано – връчен му бе орден „Кирил и Методий“, през 2005 г, по предложение на ВМРО – гр. Гоце Делчев, бе обявен за „Будител на годината“. Д-р Гаджев бе третият поред носител на почетна „Златна лаврова клонка“, връчвана от Министерство на външните работи.

Д-р Иван Гаджев не беше ангел. Преживелиците са оставили някакъв отпечатък върху прямия му характер. Но той е заслужил да преклоним глава пред светлата му памет!

Здравко Гаджев

**Бел.ред.: Наистина е много важно събраните тонове с документи, снимки, книги и други материали в огромния архив на д-р Иван Гаджева и основания от него Институт по история на българската емиграция в Северна Америка, да не бъдат разпилени или забравени, а да бъдат съхранени за поколенията; и българската държава чрез специализирани свои институции да обърне специално внимание на архива на д-р Иван Гаджев и на Института, който той създаде.*